

mišljenja i komentari

Stručnjaci

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Prođoh jednom pokraj "špice" blizu Trga bana Jelačića kad ugledah svoga rođaka koji, iako nije intelektualac, posjeduje zadivljujuću sposobnost da oko sebe okuplja viđenije ljude. Sjedoh u društvo, naručih kavu i mineralnu vodu te započeh razgovor s gospodinom koji je sjedio nasuprot meni. Upravo prevodi Hegela. Imao sam već dosta puta priliku razgovarati s jezikoslovcima, ali me erudicija tog čovjeka naprosto prenerazila: počeo mi je govoriti o bogatstvu njemačkoga jezika (za koji samo rječnik stranih riječi zaprema četiri sveska), o siromaštvu engleskoga (koji je, kaže, sklepan od svih drugih jezika), o jakosti grčkoga... Vrlo mi je jasno objasnio razliku značenja oblika "molekulski" i "molekulni" (samo, primijetih, većina je procesa u kemiji i molekulska i molekulska), a za divno čudo vidjeh (da ga i ja u nečemu iskušam) da zna odakle potječe nastavak -yl (ili -il) u kemijskim imenima (od grčkog *hyle* – tvar). Muči se, veli, s Hegelom, jer nije lako uskladiti preciznost njemačkog izričaja s duhom hrvatskoga jezika. To više što filozofija barata s najapstraktnijim pojmovima koji – kao što reče Hegel – teže u povijesnom razvoju sve većoj određenosti. Svu će muku prevoditelja lako shvatiti svatko tko je čitao nešto iz filozofije, a tko se nije upustio u tu avanturu neka samo pokuša na čisto hrvatski jezik prevesti pojam "molekularna struktura", vodeći pri tome računa o razlici između konstitucije i konformacije te o metodama kojima se molekularna struktura određuje i načinima kojima se opisuje. A onda, kada ste sve to u glavi složili, pokušajte prevesti tekst iz 19. stoljeća u kojem se taj pojam pojavljuje, a da ste svo vrijeme svjesni da je u to doba već samo postojanje molekula bila puka hipoteza.

I kad je naš prevoditelj, dakle, svršio Hegela, ode tekst na lekturu. A lektor, ne budi mu teško, sve lijepo iskriža jer – veli – tekst ne odgovara hrvatskoj jezičnoj normi! (I još napisa svoje komentare – po tri stranice po stranici!) A naš prevoditelj kuka i jauče: pa kako će odgovarati kad mi ni Hegelovih riječi ni Hegelovih izraza nemamo. Pa i sam je Heidegger morao izmisliti takoreći novi njemački jezik (uz svo njegovo bogatstvo!) da bi mogao do kraja reći sve što misli.

Naš prevoditelj poče – kao etičar – grditi lektore kao "jezične policajce", a ja – kao teoretičar – počeh o svemu razmišljati: Zašto je to tako?

Čovjek ode na fakultet, tamo (u zadanom ili produljenom roku) položi sve ispite i nakon toga dobiva formalnu kvalifikaciju da može ispravljati sve što piše. Nitko ga ne pita zna li išta ili ništa o onome što piše. Nije na njemu da o tome misli. To nije njegov posao – on je lektor.

Takvih stručnjaka ima na pretek, ne samo među lektorima. A uzrok toj nemiloj pojavi je jednostavan: svatko se hoće sa što manje učenja i znanja uzdići što više. To opet znači da mora učiti

o što užem području i – konzekventno – postati kvalificiran za poslove što manjega opsega.

Sve je dobro dok radni zadatak ne premaši stručnjakovu specijalizaciju. A kad premaši – eto nevolje.

Nedavno sam bio na predavanju koje je najavljeno kao predavanje o Einsteinu – i čuo predavanje o laserima. Zašto? Zato jer je Einstein otkrio – između ostalog – i pojavu stimulirane emisije zračenja, a predavač je bio stručnjak za lasere. (Ubrzo se sjetih da sam već čuo isto predavanje od istog predavača, ali pod drugim naslovom.) Drugom mi je pak prilikom recenzent, umjesto da me samo upozori na IUPAC-ovu definiciju pH, poslao uz recenziju dvije stranice teksta (koji je samo za mene napisao!) u kojem opisuje načine mjerenja te svakom kemičaru bliske veličine. Zašto? Zato što je to predavao na fakultetu. No to su benigne, čak simpatične nezgode. Pravi problemi međutim nastaju kada čovjek izlazi iz područja svoje struke (što samo po sebi nije loše), ali – što je najgore – pri tome nije svjestan svoga neznanja.

Sav taj džumbus s uvođenjem učenja o azijskom porijeklu Hrvata u školski program sigurno se ne bi dogodio da je izvjesni fizičar bio svjestan svoga nepoznavanja antropologije: da je bio toga svjestan, sigurno bi se posavjetovao s drugim stručnjacima (antropolozima, povjesničarima i dr.) prije nego što bi svoj prijedlog dao, ako bi ga uopće dao, u javnost. A možda nisam u pravu? Jer što se događa kada čovjek, stručnjak i specijalist, traži savjet od drugog stručnjaka.

Drugi stručnjak s njime najčešće ne želi razgovarati. Nakon što me je mladi dizajner upozorio da se broj u kemijskoj formuli iza zagrade ne piše u supskriptu i podučio kako nije moguće redizajnirati grafove (jer "oni moraju biti egzaktno reproducirani"),* izgubio sam svaku volju da mu protumačim koju poruku treba prenijeti svojim grafičkim rješenjem (to više što je moje upute shvatio kao napad na svoju umjetničku slobodu). Ili suprotan primjer – kada je autor udžbenika tutnuo dizajneru pod nos gotove slike ne pitajući ga uopće bi li se ista stvar mogla prikazati drugačije (pa ispala naslovnica za suze liti). Stručnjak vidi mnogo više rješenja od nestručnjaka, to se zna. Ali što možeš kada stručnjak stručnjaka ne razumije.

A zašto ne razumije, jasno je svakome tko je pročitao ovaj članak. Ne razumije ga baš zato što je stručnjak stručnjak – pa o bilo čemu izvan svoje struke ne zna ništa.

* Za ovo posljednje imam i pismeni dokaz (poruka putem elektronske pošte). Da čovjek može (nesmotrenošću) svašta reći, to mi je jasno, ali da nešto može napisati, potpisati i još poslati (bez neke žurbe) to prelazi moć mog poimanja.